

Nr 507

Av herrar **Hedlund** och **Gustafson** i Göteborg, *angående vuxenutbildningen*.

(Lika lydande med motion nr 581 i Första kammaren)

Sextiotalets skolreformer har möjliggjort för en allt större del av ungdomskullarna att skaffa sig utbildning utöver den obligatoriska skolan. Den snabba expansionen av ungdomsutbildningen innebär att bristerna i stora delar av den vuxna befolkningens utbildning framstår allt klarare och får allvarligare konsekvenser. Såväl från rättvise- och jämlikhetssynpunkter som av arbetsmarknadsskäl är det otillfredsställande att bortåt tre fjärdedelar av vuxna över 30 år endast har sex- eller sjuårig folkskola som skolbakgrund. På samma sätt som breddningen av ungdomsutbildningen under de senaste tio åren medfört en väsentligt ökad jämlikhet i fråga om utbildnings- och yrkesmöjligheter skulle en kraftig satsning på vuxenutbildningen bidra till ökad jämlikhet för stora grupper inom de äldre generationerna.

Vuxenutbildningen är likaså ett av samhällets viktigaste medel för att möta problemen på arbetsmarknaden, särskilt för den äldre arbetskraften. Den snabba tekniska och sociala utvecklingen ställer dessutom ständigt ökande krav på nya kunskaper och fortbildning. Kontinuerligt återkommande vidareutbildning vid vuxen ålder skulle för många innebära bättre möjligheter att orientera sig om och hålla kontakt med kulturliv och samhällsutveckling.

Trots reformer och en betydande utbyggnad under de allra senaste åren saknar vuxenutbildningen fortfarande såväl en tillräcklig omfattning som en ändamålsenlig organisation. Vi har i motioner till de senaste årens riksdagar föreslagit en samlad översyn av vuxenutbildningen genom en parlamentariskt sammansatt kommitté. De synpunkter på vuxenutbildningen som framlades i motion till föregående års riksdag delades i stort sett av statsutskottet och har i skrivelse vidarebefordrats till Kungl Maj:t, vilket vi hälsar med tillfredsställelse.

Den av oss föreslagna kommittén har dock inte blivit tillsatt, varför vi än en gång upprepar denna begäran.

Kommitténs arbetsuppgifter

Kommittén skall ha till uppgift att klarlägga vuxenutbildningens allmänna förutsättningar i olika avseenden — de vuxenstuderandes speciella sociala

situation, utbildningsbakgrund, studieförutsättningar och syfte med studierna. Likaså borde en noggrann kartläggning komma till stånd av vuxenutbildningens nuvarande omfattning och utformning, såväl den av samhället bedrivna som den mycket omfattande vuxenutbildning som bedrivs av andra institutioner. Med detta som underlag kan kommittén sedan lägga fram förslag till förbättringar och utbyggnad av vuxenutbildningen.

Vi avvaktar med intresse den av utbildningsministern aviserade propositionen om vuxenutbildningen. Det är dock några problemkomplex vars vikt vi vill betona. De är av den arten att de kan höra till den här föreslagna kommitténs arbetsuppgifter. Erfarenheterna visar att den hittillsvarande vuxenutbildningen ej nått de lågutbildade i den omfattning som är önskvärd. Vidare har de äldre haft svårigheter att tillgodogöra sig utbildningen. De flesta vuxenstuderande har en ganska god utbildningsbakgrund och relativt kort tids förvärvsarbete. Det är nödvändigt att vidtaga åtgärder som underlättar studierna för dem som av olika skäl är handikappade i utbildningshänseende. Kommittén bör utreda möjligheterna till uppsökande verksamhet från såväl samhällets som bildningsorganisationernas sida.

En stor del av vuxenutbildningen sker i dag helt vid sidan av den bildningsverksamhet som bedrivs i samhällets regi och ofta under helt andra ekonomiska förutsättningar. Detta gäller t. ex. bildningsförbundens studiecirkelverksamhet, den interna företagsutbildningen och den omfattande utbildningsverksamhet som bedrivs av de fackliga organisationerna. Kommittén bör noga kartlägga denna verksamhet och lägga fram förslag om statliga stödåtgärder där så anses påkallat.

Speciell uppmärksamhet bör ägnas vuxenutbildningen för de psykiskt handikappade. Den verksamhet som startas på detta område av vissa studieförbund kan ge värdefulla erfarenheter. Man bör vidare undersöka behovet av grundläggande utbildning för såväl psykiskt som fysiskt handikappade som på grund av sin speciella situation ej kunnat tillgodogöra sig ungdomsutbildningen.

Vuxenutbildningen har behov av lärare med särskild träning i vuxenpedagogik. Sådan särskild lärarutbildning som påbyggnad till eller som variant av annan lärarutbildning existerar inte i dagens läge. Vuxenutbildningen bedrivs i dag till stor del i det allmänna skolväsendets lokaler på tider då dessa inte utnyttjas till ungdomsutbildning. Detta torde bli fallet även i framtiden. Det är därför angeläget att kommittén låter utreda vilka synpunkter på vuxenutbildningens lokalbehov som bör beaktas vid skolmyndigheternas planering av skollokaler.

Erfarenheterna av att använda etermedia i vuxenutbildningens tjänst synes vara övervägande goda och öppnar intressanta perspektiv för framtiden. Vi hälsar med tillfredsställelse att de sakkunniga som skall utreda frågan om utrymmet i radio/TV för utbildningsändamål kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt vuxenutbildningen. Den av oss föreslagna kommittén bör

arbete i nära samarbete såväl med denna kommitté som med den som utreder utformningen av det studiesociala stödet åt vuxenstuderande.

Vuxenutbildningens organisation

Genom beslut som togs av riksdagen våren 1967 är kommunerna huvudmän för den lokalt anordnade vuxenutbildningen. På samma sätt som skollagens 2 § innehåller en bestämmelse om kommunernas skyldighet att sörja för undervisningen av barn och ungdom bör också införas en bestämmelse om att samma skyldighet gäller för vuxenutbildningen. Vidare bör kommunerna ges skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet. Detta skulle manifesteras den nya syn på förhållandet kommun-vuxenutbildning som vuxit fram de senaste åren.

Samtidigt bör vuxenundervisningens lokala och regionala organisation byggas ut, bl. a. för att möjliggöra en samordning mellan de många olika anordnarna av vuxenutbildning. På kommunalplanet bör därför under skolstyrelsen inrättas särskilda vuxenutbildningsråd med representanter för bl. a. näringsliv och frivilligt bildningsarbete. På länsplanet bör på motsvarande sätt inrättas vuxenutbildningsnämnder direkt underställda läns skolnämnden. Naturligtvis kan andra organisationsformer tänkas för att lösa de samordnings- och informationsproblem som uppstår. Vi föreslår därför att den ovan föreslagna parlamentariska kommittén också får i uppgift att utreda och lägga fram förslag om vuxenutbildningens lokala och regionala organisation.

För att nå bästa möjliga resultat av de satsningar som görs beträffande vuxenundervisningen i radio/TV bör förberedande och uppföljande verksamhet anordnas. Denna kan utformas som propedeutiska kurser i regionala sändningar, där förutom studieteknik och elementära fakta även upplysning om yrkesvägledning lämnas eleverna. Som uppföljning vore regionala preparandkurser av värde. På sikt bör denna verksamhet integreras med övrig regional vuxenutbildning så att regionala vuxenutbildningscentra skapas. Dessa kan lämpligen förläggas i anslutning till universitet, universitetsfilialer och lärarhögskolor; detta för att underlätta det vuxenpedagogiska forsknings- och utvecklingsarbete som är av största betydelse.

För att få ut mesta möjliga effekt av vuxenundervisningen krävs en förbättrad studie- och yrkesvägledning samt speciella kurser i studieteknik. I vuxenutbildningsstadgan 11 § sägs att — enligt en skrivelse av den 30/9 1968 — Kungl. Maj:t beträffande studiehandledning m. m. föreskriver att skolöverstyrelsen får i fråga om den kommunala vuxenutbildningen för studiehandledning samt studie- och yrkesorientering beräkna ett tillägg om högst 13 % av det verkliga antalet lektioner inom medgiven ram. Detta kan inte anses tillfredsställande med tanke på det stora behov som föreligger. Enligt vår mening bör antalet tillåtna procent av verkliga antalet lektioner

utökas avsevärt. Detta bör ske också med tanke på möjligheterna att bedriva viss stödundervisning.

För att göra det möjligt för allt fler att bedriva vuxenstudier bör även bestämmelserna om antalet deltagare i en kurs revideras. Nu krävs att antalet elever varaktigt skall beräknas uppgå till lägst tolv för att kursen skall få börja. Detta antal är för högt på många orter. Det är lämpligt att ge länskolnämnden möjlighet att pröva om speciella skäl föreligger och om så är fallet lämna medgivande att kursen får anordnas med lägre antal kursdeltagare. Om man finner att undervisningsgrupp på grund av exempelvis skiftarbete ej kan hållas samlad, bör länskolnämnden kunna medge att gruppen delas under ett visst antal av kursens undervisningstimmar.

Med hänvisning till vad som i motionen anförts hemställer vi,
att riksdagen måtte besluta

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en samlad översyn av hela vuxenutbildningsområdet genom en parlamentariskt tillsatt kommitté vari även skall ingå representanter för näringsliv och organisationer, varvid särskild uppmärksamhet bör ägnas åt

a) vuxenutbildning bedriven av företag, organisationer och myndigheter m. fl.,

b) det fria folkbildningsarbetet och dess relation till den målinriktade vuxenutbildningen,

c) vuxenutbildningens lokala och regionala organisation med sikte på vuxenutbildningsråd på kommunalplanet och vuxenutbildningsnämnder på länsplanet,

d) radio/TV-verksamhet för vuxenutbildningen och möjligheterna för kompletterande regional undervisning;

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till revidering av vuxenutbildningsstadgan med utökade befogenheter för länskolnämnden att

a) medge att högre procent av antalet lektioner än de 13 procent som nu föreskrives kan avdelas för studie- och yrkesorientering samt studiehandledning,

b) pröva och, om särskilda skäl föreligger, lämna dispens att anordna kurs om antalet kursdeltagare ej beräknas uppgå till tolv,

c) medge att undervisningsgrupp delas under visst antal undervisningstimmar, om särskilda skäl föreligger.

Stockholm den 28 januari 1970

Gunnar Hedlund (cp)

Sven Gustafson (fp)
i Göteborg